

“JAHOLATGA QARSHI MA’RIFAT” TAMOYILINING NAZARIY- METODOLOGIK JIHATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14903970>

Alimov Akmalbek Abdumajidovich

O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning huquqiy savodxonligini oshirish, yoshlar jinoyatchiligi va huquqbuzarliklar profilaktikasiga ko'maklashish bo'limi boshlig'i

ANNOTATSIYA

Maqolada “Jaholatga qarshi ma’rifat” tamoyilining nazariy-metodologik jihatlari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Insoniyat taraqqiyotini, ilm-ma’rifatni nurga, jaxolatni esa zulmatga, insonlarni xalokatga boshlaydigan qorong‘u choxga qiyoslanadi. Odamlar qadim-qadimdan buyon jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashishga intilib kelgan. Chunki, unga qarshi kuch ishlatilsa, zo‘ravonlik vositasida kurash olib borilsa, jaholat avvalgidan ham battar kuchayib ketadi. Jaholatga qarshi kurashning ma’rifatli usuli hozirgi davrda, bashariyat taraqqiyoti borasida ancha ilgari ketgan XXI asr ibtidosida ham g‘oyat muhim kasb etadi.

Kalit so‘zlar: ilm, ma’rifat, jaholat, bashariyat, ibtido, inson, zamon, makon.

АННОТАЦИЯ

В статье научно обоснованы теоретические и методологические аспекты принципа «Просвещение против невежества». Человеческий прогресс, знание и просвещение сравниваются со светом, невежество - с тьмой и темной бездной, ведущей людей к гибели. С древних времен люди стремились бороться с невежеством с помощью просвещения. Потому что если против него будет применена сила, если борьба будет вестись посредством насилия, невежество станет еще хуже, чем прежде. Просвещенный метод борьбы с невежеством приобретает все большее значение в нынешнюю эпоху, даже в начале XXI века, когда человечество достигло большого прогресса в плане развития.

Ключевые слова: наука, просвещение, невежество, человечество, начала, человек, время, пространство.

ABSTRACT

The article scientifically substantiates the theoretical and methodological aspects of the principle of "Enlightenment versus ignorance". Human progress, knowledge and enlightenment are compared to light, ignorance - to darkness and a dark abyss leading people to destruction. Since ancient times, people have sought to fight ignorance with the help of education. Because if force is used against it, if the

fight is waged through violence, ignorance will become even worse than before. The enlightened method of fighting ignorance is becoming increasingly important in the current era, even at the beginning of the 21st century, when humanity has achieved great progress in terms of development.

Keywords: *science, enlightenment, ignorance, humanity, beginnings, man, time, space.*

KIRISH

Biz yangilanish, tafakkur va fikr erkinligi, erkin ijod qilish, o‘z qobiliyat va iqtidorimizni ro‘yobga chiqarishga har qachongidan-da ko‘proq imkoniyat yaratilgan, biroq shu bilan birga shiddat bilan o‘zgarib borayotgan, o‘ta murakkab va tahlikali, milliy qadriyatlarimizga begona, yoshlarning ongi va qalbini egallashga qaratilgan g‘arazli g‘oyalar xuruji ham tobora avj olib borayotgan zamon va makonda yashab kelmoqdamiz. Globallashuv sharoitida mafkuraviyy tahdid va xurujlar jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, texnikaviyy-axboriy kabi bir qator sohalarida turli shakllarda namoyon bo‘lmoqda. Bular jumlasiga Yer shari aholisiga davosi yo‘q turli kasalliklarni maqsadli tarqatish, inson organlari bilan savdo qilish, narkobiznes, “Islom harakati”, “Qora sallalilar”, “Salafiylik”, “Musulmon birodarlari”, “Uzun soqollilar”, “Islom lashkarlari”, “Ishid” va buzg‘unchilik faoliyati kabilar kiradi [1, 70-b.].

Bunday razilliklarning ko‘payishiga insoniyatning azaliy dushmani bo‘lgan nafs balosi asosiy sababdir. Dunyodagi barcha yovuzlik, qon to‘kishlar, buzg‘unchiliklar nafsiga asir bo‘lganlarning jirkanch ishidir. Unga qarshi tura olish uchun zamonamiz inson zotidan jaholatdan yiroqlashib, chuqur bilim, keng dunyoqarash hamda kuchli ma‘naviy-ma‘rifiy kuch-qudratga ega bo‘lishni talab etmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review).

“Jaholatga qarshi kurashning eng ma‘qul va samarali yo‘li nima? Johilga johillik bilan qarshilik ko‘rsatish yonib turgan olovga yog‘ sepish bilan barobar. Negaki, jaholat botqog‘iga botgan kishi o‘zini tubanlikda emas, yuksakda deb hisoblaydi, unga kimdir jahl qilgan sari jazavasi qo‘zg‘ayveradi. Shu bois, jaholatga qarshi faqat ma‘rifat bilan kurashish kerak. Bu O‘zbekiston rahbariyati tanlagan eng to‘g‘ri, oqilona va odilona yo‘ldir” [2].

“Ma‘rifat va jaholat bir-birini inkor etadigan tushunchalar bo‘lib, qayerdagi ma‘rifat bo‘lsa, o‘sha yerda nur bo‘ladi, yaxshilik urug‘lari kurtak ochadi, odamlar baxtiyor va farovon hayot kechiradi. Aksincha, jaholat bor joyda ma‘rifat zaiflashgan, mehr-oqibat chekingan bo‘ladi. O‘sha yerdan qut-baraka, fayz ko‘tariladi.

Mamlakatimizdagi tinchlik, farovon hayotga o‘z-o‘zidan erishilayotgani yo‘q. Turli mafkuraviy xurujlar, yovuz niyatli kishilarning ta’sirlariga qarshi aql bilan chora ko‘rish, jaholatga qarshi faqat ma’rifat bilan kurishishni taqozo etilmoqda” [3].

Ma’rifat nima-yu, jaholat nima? Jaholat izohli lug‘atimizda “Ilm, ma’rifatdan mahrumlik, qoloqlik, madaniyatsizlik, nodonlik, zulmat” deya talqin etilgan. Ma’rifat esa insonni ma’naviy kamolotga yetkazuvchi uzluksiz ta’lim-tarbiya jarayonidir. Har kim jaholat urug‘ini qurutishi lozim. Ma’rifatga har qadamda jaholat to‘siq bo‘lishi juda ko‘p hayotiy misollardan ma’lum. Jaholatga qarshi esa faqat ma’rifat bilan kurashish lozim.

Afsuski, ilmsizlik, ya’ni dunyoviy va diniy bilimlardan yetarli darajada xabardor bo‘lmalik hamda ekstremizm, radikalizm va terrorizm kabi XXI asrning eng dahshatli balosiga aylanib ulgurgan destruktiv g‘oyalar domiga tushib qolishlik zamonaviy jaholatning jirkanchli ko‘rinishlaridan hisoblanadi.

Ilmsizlik, ilmga rag‘batsizlik, undan yuz o‘girish johillik hisoblanadi. Tarixda ham ilmsizlik oqibatida yuzaga kelayotgan barcha munosabatlar nizolarga aylanib, jamiyatning taraqqiyotiga rahna solgan.

Ilmsizlik jamiyat taraqqiyotining kushandasidir, bilimsizlik oqibatida oilalar buzilmoqda, aka-ukalar begonalashib ketmoqda, qarindoshchilik rishtalari uzilmoqda, do‘stlar, qarddonlar oqibatsiz bo‘lib, yiroqlashmoqda. Buning natijasida esa ichki xotirjamlik, oilalardagi xalovat ham yo‘qolmoqda.

Ilmsizlik natijasida yoki ilmning sof manfaatini o‘rniga o‘zining shaxsiy manfaatini oldinga qo‘yish oqibatida jamiyatda nizolar, kelishmovchiliklar vujudga kelmoqda.

Ma’rifatning kishilarga foydasi behisobdir. Ilmli insonda sabr-toqat shakllangan bo‘ladi, qiziqqonlik quyi darajada bo‘ladi, qaror chiqarishga shoshilmaydi, qalblarni og‘ritishdan yiroqlashadi, xato ish qilsa to‘g‘rilashga shoshadi.

Ilmsiz, ma’rifatsiz kishi esa o‘z hayotini behuda o‘tkazadi, shuningdek, o‘zgalarni ham johilligi uchun aziyatga qo‘yadi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Maqolada umumiy o‘zaro aloqadorlik, tizimlilik, tarixiylik tamoyillari, tizimli tahlil, analiz-sintez, qiyosiy tahlil va umumlashtirish kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). E’tibor bersak, dunyoda sodir bo‘layotgan ko‘plab razolat, urush va nizolarga bilimsizlik, johillik sabab bo‘lmoqda. O‘zlarini bilimdon sanovchi ayrim chalasavod kimsalarning harakatlari ayanchli oqibatlar keltirib chiqarmoqda. Din niqobi ostida o‘zlarining puch g‘oyalarini yoshlar ongiga zo‘r berib singdirmoqchi bo‘layotgan, muborak Islom diniga mutlaqo yot g‘oyalarni targ‘ib etayotgan kuchlarning soxta chaqiriqlariga ishonib qolmaslik

uchun ham ilm kerak. Chunki ilmli kishi haqiqat va yolgʻonning farqiga boradi, axborotlar oqimidan oʻzi uchun foydalisini ola biladi. Qolaversa, ilmsizlikka qarshi kurashadi.

Bu borada ayniqsa, islom dinini niqob qilib olgan ilmsizlarni misol qilib keltirish mumkin, ular aslida maʼrifatli boʻlmalarda oyat va hadislarni oʻzlariga moslashtirib sharhlab oladilar. Aslida, oyat va hadislarni sharhlash uchun ilmda maʼlum darajaga ega boʻlish muhim sanaladi. Bu haqida Paygʻambarimiz sollallohu alayhi vasallamdan – Allohning Kitobida oʻz raʼyi bilan gapirsa, ilmsiz fikr bildirsa xato boʻlishi hamda ogʻir gunoh ekanligi mazmunidagi hadislar keltirilgan. Demak, kimdandir diniy yoki dunyoviy maʼlumotlarni eshitganda, avvalo, uni chuqur tekshirib koʻrish, ustoz tanlashda adashmaslik muhimdir. Bu kabi aldovlardan uzoq yurish uchun esa bilimga ega boʻlish lozim.

Ilmsizlik, ilm kashfiyotining asl maqsadidan toʻgʻri foydalanmaslik jaholatdir. Ilmsizlik orqasidan oddiy bir jumla notoʻgʻri talqin qilinib, umuman boshqa bir dalillar bilan asoslantirilishi oqibatida insonlarning umidsizlik darajasi ortib ketishi, hayotning ozgina mashaqqatlariga duch kelinsa, sabrsizlikka yoʻl qoʻyiladi, natijada, huquqbuzarliklar sodir etilib, chaqaloqlarni sotish, akaning ukadan oʻgʻirlik qilishi, qaynona va kelin oʻrtasidagi kelishmovchiliklar, buning ortidan ona va farzand oʻrtasidagi munosabatlarning keskinlashuvi, hattoki, oʻzining joniga qasd qilish holatlari ham kuzatilmoqda. Dunyoga tafakkur nazari bilan qarash, ilm kashfiyotlaridan toʻgʻri foydalanmaslik, ularni notoʻgʻri, gʻarazli maqsadlarda qoʻllash natijasida turli kassaliklar vujudga kelmoqda, qishloqlar, shaharlar yoʻq boʻlib, xalqlar qirilib ketmoqda, odamlar nogiron boʻlib, qolgan umrini qiyinchiliklar bilan oʻtkazmoqda. Bularning barchasini maʼrifatsizlikdan deb baholash mumkin.

Ilmning chegarasi yoʻq ekanligi, uning odamzodni yuqori darajalarga koʻtarishi, insonlar tugʻilganidan to soʻnggi nafasigacha ilm talab qilib, uni toʻla his qilgan holda umr boʻyi oʻzini tolibi ilm deb hisoblab yurishi kerakligi, ilmli, olim kishilarning shaʼni nafaqat jamiyat orasida, balki Yaratganning nazdida ham yuksak boʻlishi Quroni karimda ham taʼkidlangan.

“Muborak hadislarning birida Paygʻambarimiz (s.a.v.) oʻzi ilmni oʻrgangan va oʻzgalarga ham oʻrgatgan kishini – oʻziga suvni singdirib, soʻngra koʻplab oʻt-oʻlanlarni oʻstirgan yerga oʻxshatganlar. Ilmga eʼtibor bermagan kishini esa – moʻl yomgʻir yogʻsa-da, na suv toʻplamaydigan, na ekin oʻstirmaydigan tekislikka qiyoslaganlar. Darhaqiqat, ilm oʻrganuvchi barchaga kerakli inson boʻlib, undan atrofdagilarga hamisha manfaat yetadi. Ammo, ilmga qiziqmaydigan, beeʼtibor kishining na oʻziga va na boshqalarga foydasi boʻladi” [4].

Ma'rifatga ega bo'lmay turib maqtanish bu jaholatdir. Shuning uchun donolar ilm egarlangan otdir, bilganga do'st, bilmaganga dushmanidir [4, 55-b.].

Ilmli insonning so'zi ravon, aniq va tushunarli bo'ladi, ilmsiz odamda ishonchsizlik kuchli bo'lib, nutqida mavhumlik ko'proq bo'ladi. Johil kimsa aniq bir manfaatni ko'zlab ilm yo'lida yursa-da, manfaatga erishganidan so'ng shu ilmga sodiqlikni yo'qotadi, ilmning sof fazilatlarini soxtalashtirib, yangi foyda sari odimlaydi. Bunday odamlardan barcha yiroqda yurishni lozim deb biladi.

Ana shunday murakkab bir sharoitda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, "Jaholatga qarshi – ma'rifat" quroli sifatida xizmat qiluvchi, ajdodlarimizdan bizgacha yetib kelgan boy ma'naviy meros o'ziga xos najot qal'asi, himoya qo'rg'oni vazifasini o'taydi.

Ma'rifatning kishilarga foydasi behisobdir. Ilmli insonda sabr – toqat shakllanadi, qiziqqonlik quyi darajada bo'ladi, qaror chiqarishga shoshilmaydi, qablarni og'ritishdan yiroqlashadi, xato ish qilsa to'g'rilashga shoshadi. Hozirgi kunda odamlarda, ayniqsa, yoshlarda ustozlarni ortidan quvib, ilm izlash sustlashib, zamonaviy telefonlarga mukkasidan ketish avj olib ketgan. Kitoblarni varaqlab, ustozlarga murojaat etish kamayishi natijasida chalasavodlik yuzaga kelmoqda. Chalavasodlikning oqibati ham yaxshi emasligi ham barchaga ma'lum.

"Yurtimiz – ilm-fanning o'chog'i, allomalar Vatanidir. Ilmu ma'rifatga bo'lgan ishtiyoq azaldan xalqimizning qoniga singib ketgan. Buyuk bobokalonlarimiz o'zlarining yuksak aql salohiyatlari bilan dunyo tamadduniga o'z hissalarini qo'shganlar. Tarixdan ma'lum, she'riyat mulkida shohu sulton Alisher Navoiy, hadis olamida musulmonlar amiri bo'lgan Imom Buxoriy, tibbiyotda olamshumul kashfiyotlar bilan "Tibbiyot otasi" nomini olgan Abu Ali ibn Sino, "tarixdagi eng ulkan aql egasi" deya tan olingan Abu Rayhon Beruniy kabi bobokalonlarimiz har bir o'g'il-qiz uchun buyuk namunadirlar" [5, 204-b.].

Muhaddislar sultoni Imom Buxoriyning ibratli hayot yo'llari ilm olish uchun uzoq masofalar ahamiyatsizligidan darak beradi. Imom Termiziydek dahoning qat-qat to'plamlari bilim olishda arziyas narsaning o'zi yo'qligini ko'rsatadi. Ibn Sino singari qomusiy olimning asarlari esa ilm sarhadsiz ummon ekanligini, unda betinim suzmoq mumkinligini o'rgatadi. Biz bugun ana shu ilmlar ummonida ekanmiz, undan keragicha olib, taraqqiyot sari odimlash o'z qo'limizda.

Ba'zan tolibi ilmlar ustozga savol berishni or deb hisoblaydilar. Payg'ambarimiz (s.a.v) bir hadislarida shunday marhamat qiladilar: *"Ilm – xazinadir, uning kaliti savoldir. So'ranglar, so'rashda 4 kishi savobga ega bo'ladi: So'rovchi, olim, ya'ni o'qimishli odam, eshituvchi va ularni do'st tutuvchi"*. Shuning bilan birga, talaba savol berish jarayonida, savolning mazmuniga, kerakligiga ham e'tibor berishi

muhim. Bundan tashqari, ilm olish jarayonida internet tarmoqlaridan har doim emas, faqat kerakli o‘rinlarda foydalanish mumkin. Ana shu jihatlarga e‘tibor berilsa, ilm egallashga kirishilgan vaqt zoye ketmaydi [6, 104-b.].

Xo‘sh, kim ko‘proq jaholat g‘oyalariga moyilroq? Ko‘pgina statistik ma‘lumotlar shuni ko‘rsatadiki, terrorizmga olib boradigan zo‘ravon ekstremizm va radikalizm g‘oyalariga aldangan O‘zbekiston fuqarolari ya‘ni, Rossiya, Turkiya, Janubiy Koreya, Qozog‘iston, Ukraina, AQSH, Shvesiya kabi davlatlarda ishlayotgan mehnat migrantlari hisoblanadi. Mehnat migratsiyasi bu O‘zbekiston Respublikasida ish o‘rinlarining yetishmasligi ishsizlik oqibatidir” [7].

Axborot texnologiyalari rivojlangan davrda radikallasuv va yollash holatlarining 80 foizigacha qismi Internet orqali amalga oshirib kelinmoqda. Hozirda 22 milliondan ortiq kishi mamlakatimizda Internetdan foydalanadi.

Ma‘lumotlarga ko‘ra, dunyoda Internetdan foydalanuvchilarning eng ko‘p qismini aynan 18 dan 30 yoshgacha bo‘lganlar tashkil etadi. Chunki, bu yoshdagi insonlar yangilikka o‘ch, turfa axborotga qiziquvchan, xali mafkuraviy immuniteti, axborot bilan ishlash madaniyati to‘liq shakllanmaganligi bois xar xil tuzoklarga tez ilinadi. Afsuski, radikal odamlarning aldash yo‘li va turli “imtiyozlar” taklif qilish orqali o‘zbek yoshlari orasidan yangi tarafdorlarni yollashga urinish harakatlari so‘nggi paytlarda eng tashvishli tendensiyalardan biri bo‘lmoqda. Statistikadan yana ma‘lum bo‘lishicha, radikal ekstremistik tashkilotlar va xalqaro terroristik tashkilotlarga yangi yollanganlarning aksariyati mehnat migratsiyasida bo‘lish paytida yollangan.

Jaholat jamiyatini hech qachon taraqqiyot va saodatga erishtirmaydi [8, 102-b.]. Ma‘rifatparvar Islom dinidan g‘arazli maqsadlar yo‘lida foydalanayotgan kuchlar ilmsiz yoshlarni yo‘ldan urib, jaholat girdobiga tortayotgani sir emas. Minglab yoshlar turli oqimlarning ta‘siriga tushib, ana shunday jaholat qurboniga aylangani ham barchaga ma‘lum. Shuning uchun yoshlarni ilm olishga undash, kitob o‘qishga targ‘ib etish ham bugungi kunning dolzarb masalalaridan bo‘lib qolmoqda. Imoni butun, ruhi pok, irodasi baquvvat, vijdoni uyg‘oq odamni aslo yengib bo‘lmaydi. Ana shunday fazilatlariga ega butun bir xalqning qudratini tasavvur etish qiyinmas. Bugun bizni turli axborot vositalari, xususan, internet saytlarining xavfi, “ommaviy madaniyat”ning salbiy oqibatlari ko‘proq tashvishga solmoqda. Ushbu mavzuga oid tadqiqotlar G.K.Masharipovanning tadqiqotlariri orqali tanishish mimkin [9, 210 b.; 10, 160 b.; 11, 242 b.; 12, 336-338-bb.].

“Yoshlarimizning ma‘naviy olamida bo‘shliq bo‘lmasligi uchun ularning qalbi va tafakkurida sog‘lom hayot tarzi, milliy va umummmilliy qadriyatlarga xurmat va extirom tuyg‘ularini yoshlik paytidan boshlab ularning dunyoqarashiga singdirib va

shu bilan bir qatorda ularning ongida mafkuraviy immunitetni xosil qilishimiz lozim” [13, 492-b.]. Diniy va dunyoviy bilim bilan yoritilgan ta’lim-tarbiya tizimimiz yoshlarimizni har qanday johillikka qarshi kurasha oladigan immunitet bilan – g’oyaga qarshi g’oya, jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashishga undashi shubhasiz.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

XXI globallashuv asrida yoshlarning qalbi va ongini egallash uchun mislsiz kurash, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar sohasida eng avj pallasiga chiqqan. Chunki ayni paytda ushbu soha kirib bormagan dunyoning biror-bir nuqtasi yoki manzilini topish mushkul. Lekin barcha axborotni foydali va xolis deb bo’lmaydi. Yoshlarimiz o’z hayotini ijtimoiy tarmoqlarsiz tasavvur etolmay qolgani, avvalgilardan ko’ra “aqilliroq” texnologiyalardan foydalanib yashashlari an’anaviy kundalik tarzga aylanib ulgurganligi kishini mushohadaga chorlaydi, sergak torttiradi. G’o’r, endigina hayot pillapoyalaridan odimlayotgan yoshlarimizni axborot xurujlaridan asrash yildan-yilga juda mushkul bo’lib borayotir. Ularga nima foyda-yu, nima zarar ekanini o’rgatish, Internetdagi xabarlariga ko’r-ko’rona ergashib ketaverish o’zini oqil deb hisoblagan odamning ishi emasligini erinmasdan uqtirish kerak.

ADABIYOTLAR:

1. Sultonov Ilshat Robertovich. “Xalqlarning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqi va uni amalga oshirish tajribasi: siyosiy va huquqiy tahlil” mavzusidagi siyosiy fanlar nomzodligini olish uchun yozilgan dissertatsiya - Moskva, 2001. - 70-b.
2. Зиёдов Ш. Жаҳолатга қарши маърифат билан курашишнинг самарали модели. // “Янги Ўзбекистон” газетаси 2023 йил, 15 апрел, 73-сон.
3. Тўлакбоев Б. Жаҳолатга қарши маърифат билан курашайлик.// https://ravza.uz/story/Jaholatga_qarshi_marifat_bilan_kurashaylik
4. Машарипова Г., Исроилов Б., Диёрова Г.Илмдан бошқа нажот йўқ – “Жаҳолатга қарши маърифат” билан курашиш зарурати. Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: 4/2-сони 2020 йил.- Б. 54-58.
5. Машарипова Г.К. Жаҳолатга қарши курашишда Имом ал-Бухорийнинг илм олиш тўғрисидаги хадисларининг ўрни. // “Бухоронинг ислом цивилизациясидаги ўрни ва унга қўшган ҳиссаси” мавзусидаги халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. – 2020 йил 20 май.- – Б.203-205.
6. Машарипова Г.К. Хоразм Маъмун Академияси алломалари табиий-илмий, ижтимоий-фалсафий ва маънавий меросининг ижтимоий тафаккур тараққиётига таъсири. Монография. – Тошкент, Navro’z нашриёти, 2019. - 364 б.
7. Михайлов В. Динни ниқоб қилувчи экстремистик оқимлар таъсирига қарши кураш масалалари.// “Терроризмга олиб келувчи тажовузкор экстремизм ва радикализмнинг олдини олиш ҳамда уларга қарши курашиш юзасидан

экспертларнинг давра суҳбати хулосалари: назария ва амалиёт” // <https://fledu.uz/uz/terrorizmga-olib-keluvchi-tajovuzko.11.01.2021>.

8. Машарипова Г.К. Абу Али ибн Сино илмий-фалсафий ва маънавий меросининг жамият ҳаётидаги ўрни. Монография. – Тошкент, Navroʻz нашриёти, 2020. – 144 б.

9. Машарипова Г.К. Ўрта асрнинг буюк кашфиётлари - хоразмлик математикларининг илм-фан тараққиётига қўшган ҳиссалари. Монография. - Тошкент: Navroʻz нашриёти, 2021. – 210 б.

10. Masharipova G.K. Abu Rayhon Beruniyning ilmiy merosi va falsafiy qarashlari. Monografiya. - Toshkent, Fan ziyosi, 2022. - 160 b.

11. Masharipova G.K. The Role Of The Development Of Civilization Of Natural Scientific, Socio-Philosophical And Spiritual Information Of Scientists Of The Khorezm Mamun Academy. Monography. - Taameer Publications LLC (Michigan, USA/ Hyderabad, India), 2024. - 242 p.

12. Masharipova G.K., Ergashova Sh. The View Of Eastern Thinkers On Youth Education. International Conference on Research Innovations in Multidisciplinary Sciences. Mart 6th-7th. New York USA. 2021. - Pp. 336-338.

13. Абдурахмонова Ҳ.Р., Мухторов И. Ш. Жаҳолатга қарши маърифат билан. //SCIENTIFIC PROGRESS VOLUME 2 | ISSUE 7 | 2021. – 491-498 б.